

**ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ЕСТЕТИЧНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВКОЛИШНЬОЇ ДІЙСНОСТІ
У ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

У даній статті розкрито шляхи формування у студентів вищих навчальних закладів естетичного ставлення до цінностей матеріального, соціального середовища та мистецтва у процесі культуротворчої діяльності.

Ключові слова: естетичне ставлення, цінності матеріальні, соціальні та художні, культуротворча діяльність.

Взаємодія людини і культури виявляється в процесі освоєння, сприйняття і оволодіння людиною ціннісного змісту предметів та явищ навколишньої дійсності. Питання необхідності розкриття студентській молоді змісту естетичних цінностей є актуальним і висвітлюється у працях учених І.Зязюна, А.Капської, О.Семашко, О.Сухомлинської, О.Рудницької та ін. у філософському, культурологічному та педагогічному аспектах. Як підкреслює А. Капська, естетичне виховання здійснюється в різних гуртках художньої самодіяльності, “залишаючи поза увагою ті виховні можливості, які є в естетичних аспектах праці, соціальних відносин, сфері побуту, науково-пізнавальної діяльності” [3, с. 99]. Примітно, що молоде покоління не переймається проблемами самовдосконалення, перетворення навколишньої дійсності.

Метою дослідження є визначення шляхів формування у студентів вищих педагогічних навчальних закладів естетичного ставлення до навколишньої дійсності у процесі культуротворчої діяльності.

Процес освоєння естетичних цінностей відзначається певними переживаннями, почуттями, смаками. При цьому особистість набуває інформації про їх естетичний зміст. А це сприяє формуванню естетичного ставлення, відкриває можливість глибоко пізнавати сутнісні взаємозв'язки естетичних явищ природної, соціальної, мистецької сфер, бачити їх цілісність, гармонію, красу та набути естетичний досвід. Естетичні цінності різних середовищ стимулюють інтерес студентів, збагачують уявлення та поняття про їх ціннісну сутність, сприяють виявленню творчості.

Аналізуючи питання формування у студентів педагогічних навчальних закладів системи естетичних цінностей, О. Софіщенко зазначає, що естетичні цінності є результатом освоєння дійсності за законами краси. На думку дослідниці, повноцінне освоєння, усвідомлення естетичних цінностей стає можливим у процесі спілкування людини з природою, мистецтвом, явищами повсякденного життя. Дослідниця виділяє систему естетичних цінностей, яка складається з естетичних цінностей у сфері розвитку особистості (естетичні цінності духовного, психічного, фізичного, творчого розвитку особистості); естетичних цінностей у сфері навколишнього середовища (естетичні цінності природи, предметів побуту, людських стосунків, мистецтва); естетичних цінностей у сфері діяльності особистості (естетичні цінності комунікативної, трудової, навчальної, творчої діяльності) [6, с. 122 – 130].

Зважаючи на те, що людина існує в середовищі, яке складається з природи, побуту, соціуму, естетичне виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі культуротворчої діяльності за своїм змістом має бути багатограним і включати питання ціннісного аспекту різних сфер життєдіяльності людини, забезпечувати її естетичний розвиток.

Ураховуючи зазначене та спираючись на інтереси та потреби студентської молоді, нами виділено три групи естетичних цінностей, до яких необхідно сформувати естетичне ставлення у процесі культуротворчої діяльності:

- естетичні цінності у матеріальному середовищі;
- естетичні цінності у соціальному середовищі;
- естетичні цінності у художньому середовищі.

Уважаємо, що формування естетичного ставлення до матеріальних цінностей є актуальним завданням естетичного виховання, оскільки з погляду естетики, навколишнє середовище людини є надзвичайно важливим. У природі, побуті людина спостерігає ознаки гармонії, пропорційності, краси, логічності, завершеності, насолоджується ними, зберігає їх, збагачує, творить. На важливість виховного впливу естетичних цінностей природи звертали увагу у своїх наукових пошуках учені І. Гончаренко, С. Мельничук, Г. Праздніков, Г. Тарасенко, Г. Шевченко та ін.

У природі людину вражають, на думку І. Гончаренко, її творчі сили, постійне оновлення життя. Природу наділено красою, їй притаманна доцільність, гармонія, пропорційність, логічна завершеність. Створюючи прекрасне, природа неповторна в різноманітності фарб, відтінків, звуків, пахощів, ліній, що утворюють таємницю краси [2, с. 101-102].

У процесі культуротворчої діяльності студентська молодь збагачує свій естетичний досвід, уявлення і поняття про прекрасне, відкриває для себе нові аспекти природних явищ і процесів, які розкривають їх гармонійність, пропорційність. Естетичне освоєння природи вимагає вияву естетичних почуттів, схвильованості, зацікавленості, розуміння співвіднесеності кольорів, форм. Наприклад, гармонійність кольорів і відтінків природних явищ та предметів, пропорційність будови квітки тощо. Систематичність пізнання цінностей природи стає джерелом культуротворчої діяльності особистості.

На сучасному етапі виховної практики важливою є естетизація освітньо-виховного простору. Естетичний зміст побуту розкривається через красу речей, красу приміщень, де мешкає, навчається, проводить дозвілля молодь. Кожна річ має виготовлятися з усвідомленням її корисності та краси. Естетичне побуту, речей створює особливий психологічний клімат, сприяє органічному, творчому виконанню людиною діяльності, роздумам, прагненню до спілкування тощо.

На нашу думку, формування у студентів вищих педагогічних навчальних закладів естетичного ставлення до матеріальних цінностей здійснюється шляхом:

- організації комунікативної діяльності, що стимулює вияв інтересу до естетичних цінностей природи та побуту;
- залучення студентів до пізнавальної діяльності, що сприяє розвитку орієнтацій студентів на прекрасне в природі та побуті;
- вирішення питань, пов'язаних зі збереженням, пропагандою та примноженням естетичних цінностей матеріального середовища.

Тому в процесі культуротворчої діяльності студентам вищого педагогічного навчального закладу важливо передавати знання, які розкривають естетичний зміст матеріальних цінностей. Цьому може сприяти проведення певних форм культуротворчої діяльності студентів: конкурс на краще оформлення факультету, аудиторії (до початку нового навчального року, святкування Дня вчителя, новорічних свят, свята “День закоханих”, 8 Березня, “Дня гумору” тощо); конкурс-виставка квітів “Осінній бал”; бесіди з теми “Естетичне в природі, побуті, культурі”, “Краса та гармонія у природному середовищі”, “Ознаки прекрасного в природі”, “Закономірності краси в побуті”, “Естетичний аспект в організації нашого життєвого середовища”, “Естетичний чинник у культуротворчій діяльності особистості” тощо; диспути “Гармонія природи й урбанізація”, “Краса природи і культуротворча діяльність людини: екологічний аспект”, “Естетичне і сучасне у побуті: краса, доречність, мода, субкультура”, “Естетичне ставлення до речей: традиції та реалії”, “Роль естетичного у створенні психологічного клімату життєдіяльності людини” та ін.

Формування естетичного ставлення до соціальних цінностей передбачає включення студентів у стосунки з іншими людьми, їх поширення. Вони, в свою чергу, набувають певного характеру витонченості, виразності й краси. Для забезпечення їх відповідного рівня

потрібні знання естетики стосунків між людьми, які б дозволили студентам самостійно їх будувати на основі взаєморозуміння. Спираючись на здобутий досвід, на думку Ю. Максимчук, молодь здатна спрямовувати свою естетичну культуру на перетворення, гармонізацію міжособистісних стосунків, які мають базуватися на знаннях: естетики людського такту; естетики стилю спілкування, естетики образу людини та її поведінки [4, с. 137].

Естетичний зміст спілкування передбачає внутрішню красу стосунків – любов, повагу, співчуття. Виховання покликане сформувати естетичне ставлення до людських взаємовідносин шляхом розкриття естетичного в спілкуванні через пояснення, аналіз, характер спілкування між людьми та відповідну його організацію. Естетичне у спілкуванні активно проявляється у гармонії взаємовідносин.

Студенти вищого педагогічного навчального закладу як соціальна група мають прагнути до спілкування з іншими людьми та навколишнім середовищем, здійснювати свою діяльність відповідно до естетичних норм. Необхідно врахувати, що міжособистісне спілкування відбувається під час виконання трудової, наукової, творчої діяльності і має характеризуватися взаєморозумінням, взаємодоповненням, довірою. У процесі спілкування і діяльності використовуються способи дій, які б визначалися естетичним характером, викликали емоційні захоплення, сприяли виникненню оцінних суджень, інтерпретації, використанню набутого естетичного досвіду у власній культуротворчій діяльності.

Прагнення досягати гармонії, простоти, краси людських відносин, підкреслює Н. Мартинович, “характеризує властивості особистості керуватися естетичними критеріями у вдосконаленні міжособистісних стосунків, використовувати принципи гармонії, краси в процесі творчої діяльності та оцінки її результатів” [5, с. 61].

Отже, формування естетичного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до соціальних цінностей у процесі культуротворчої діяльності відбувається:

- в організації спілкування, яке стимулює емоційне захоплення учасників комунікативного процесу;
- у залученні студентів до ґрунтовного пізнання міжособистісних стосунків, орієнтованих на взаєморозуміння, взаємоповагу, взаємопідтримку;
- вирішення соціальних ситуацій, що розвивають прагнення та потреби студентів до гармонії, такту міжособистісних відносин.

Для забезпечення формування естетичного ставлення студентів до соціальних цінностей у процесі культуротворчої діяльності пропонуються форми виховного впливу, які передбачають обговорення питань щодо змісту естетичних цінностей у стосунках між людьми, традицій, норм естетизації відносин тощо: бесіди з тем “Особливості взаємовідносин особистості”, “Краса міжособистісного спілкування як складова загальної культури”, “Естетичний та психологічний аспект міжособистісних стосунків”, “Естетичне у педагогічному спілкуванні”, “Стилі спілкування”, “Естетика образу людини та її поведінки” та ін.; дискусії з тем “Як досягти гармонії у спілкуванні?”, “Способи естетизації у сфері соціальних відносин”, “Місце норм та моральних принципів у структурі спілкування”, “Роль професійних якостей педагога у культурі спілкування” та ін.

Необхідно зауважити, що студенти як представники суспільства розвиваються завдяки виховним можливостям культурних явищ, тому доцільним є виділення наступної складової педагогічної умови формування естетичного ставлення до художніх цінностей, що зумовлена необхідністю розуміти принципи та закономірності мистецтва; його зростальною роллю в житті сучасної людини. Твори мистецтва виступають впливовим чинником виховання, що підтверджує важливість їх освоєння, розкриття ціннісного змісту.

Питання виховного потенціалу, ролі мистецтва в розвитку особистості розглядали В. Бутенко, Л. Виготський, І. Гончаров, Б. Мейлах, Б. Неменський, Г. Шевченко та ін. Цілеспрямоване спілкування з мистецтвом збагачує естетичний досвід особистості, його творчу уяву, формує образне мислення, асоціативність, фантазію, які є основою культуротворчої діяльності.

Основою виховання мистецтвом студентів вищих педагогічних навчальних закладів є формування естетичного ставлення, кожний компонент якого – естетичні почуття, судження, смаки, ідеал, потреба – визначаються культуротворчою діяльністю. Воно викликає значні зміни в переконаннях, поведінці у суб'єктів цього процесу. Естетичне ставлення надає можливості студентам вищих педагогічних навчальних закладів ґрунтовніше сприймати цінності мистецтва, котрі характеризуються гармонією, пропорційністю, цілісністю; осмислити природу художньої творчості; визначити його естетичні функції.

Комплекс видів та жанрів мистецтва як найбільше вираження естетичного через ставлення сприяє естетичній вихованості, формуванню світоглядних та життєвих позицій, естетичного ідеалу. Н. Миропольська переконана, що естетичний розвиток можливий винятково на умовах “свідомого перетворення життя, то особистість повинна підніматися до естетичного сприйняття всіх сутнісних моментів людської життєдіяльності” [1, с. 9].

У результаті набуття естетичного досвіду і вдосконалення естетичного смаку під час освоєння цінностей мистецтва реалізується культуротворча діяльність. Цінності мистецтва розкривають реальні можливості людини, що збагачують її практичний досвід і безпосередньо залучають до світу прекрасного.

Зважаючи на зазначене, формування естетичного ставлення студентів вищих педагогічних навчальних закладів здійснюється шляхом:

- організації емоційно-чуттєвого спілкування студентів з прекрасним у мистецтві;
- залучення студентів до активного пізнання закономірностей та функцій художніх цінностей, яке сприяє виявленню їх орієнтацій;
- включення студентів до збереження та примноження художніх цінностей, що обумовлює виявлення творчої активності.

Уважаємо, що естетико-виховні особливості художніх цінностей зумовлюють їх використання у досвіді освітньо-культурної діяльності вищої педагогічної школи у процесі культуротворчої діяльності, орієнтованої на активне залучення студентів до прекрасного у мистецтві під час спілкування, пізнання та творення. Тому в процесі культуротворчої діяльності можливе використання різних форм як під час розробки сценаріїв вистави, заходу, зустрічі тощо, підготовці виставки творчих робіт та ін., так і в процесі обговорення проблем змісту цінностей мистецтва з метою передати студентам знання, які розкривають естетичні цінності художніх творів, явищ світової та вітчизняної художньої культури: “Мистецтво і людство в контексті історичного та естетичного розвитку”, “Комплекс мистецтв та творчий розвиток”, “Кіномистецтво та телебачення у житті людини”, “Естетична функція мистецтва як одна з основних його функцій”, “Різноманітність мистецтв у сучасній художній культурі”, “Критерії оцінки естетично художніх творів”, “Мистецтво та естетичне виховання”, “Мистецтво та емоційно-почуттєва сфера особистості”, “Прекрасне в літературних творах”, “Культуротворча діяльність творчих колективів та естетичне виховання” та ін.

Отже, виділено три основні напрями формування у студентів естетичного ставлення до навколишньої дійсності у процесі культуротворчої діяльності у середовищах матеріальному, соціальному та художньому, які збагачують відповідно їх уявлення про красу матеріальних, гуманність соціальних, досконалість і креативність художніх цінностей та розвивають естетичну активність. Проте виникає необхідність подальшого ґрунтовного вивчення шляхів виявлення естетичної активності студентами у їх різноаспектній діяльності, зокрема культуротворчій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аболина Т. Г. Эстетическое воспитание в школе / Т. Г. Аболина, Н. Е. Миропольская. – К.: Вища шк., 1987. – 94 с.
2. Гончаров И. Ф. Эстетическое воспитание школьников средствами искусства и действительности / И. Ф. Гончаров. – М.: Педагогика, 1986. – 128 с.
3. Капська А. Основні закономірності художньо-естетичного виховання учнівської молоді / А. Капська // Нові технології виховання: [зб. наук. ст.]. – К., 1995. – С. 95–105.

4. Максимчук Ю. В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Максимчук Юлія Володимирівна. – Херсон, 2004. – 226 с.
5. Мартинович Н. С. Развитие творческого потенциала личности учителя средствами искусства: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Мартинович Нина Семеновна. – Луганск, 1997. – 170 с.
6. Софіщенко О. В. Формування системи естетичних цінностей у студентів педагогічного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Софіщенко Олена Володимирівна. – Херсон, 2002. – 226 с.

Королёва И.И.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПУТЕЙ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОТНОШЕНИЯ К ОКРУЖАЮЩЕЙ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ В ПРОЦЕССЕ КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В данной статье раскрыты пути формирования у студентов высших учебных заведений эстетического отношения к ценностям материальной, социальной среды и искусства в процессе культуротворческой деятельности.

Ключевые слова: эстетическое отношение, ценности материальные, социальные и художественные, культуротворческая деятельность.

Koroleva I.I.

DETERMINATION OF FORMING WAYS FOR THE STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF AESTHETIC ATTITUDE TOWARD SURROUNDING REALITY IN THE PROCESS OF CULTURAL AND CREATIVE ACTIVITY

In this article forming ways are exposed for the students of higher educational establishments of aesthetic attitude toward the values of material, social environment and art in the process of cultural and creative activity.

Key words: aesthetic relation, values material, social and artistic, cultural and creative activity.

УДК 371.311.3:37.03:37.011.32

Матус В.В.

РОЛЬ КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Стаття присвячена проблемі формування особистості учня в навчально-виховних колективах та впливу громадської думки на розвиток індивідуальності.

Ключові слова: колектив, виховання, громадська думка, формування особистості.

За останні десять років на пострадянському просторі парадигма виховання змінювалася декілька разів. Початковий підхід, який виник на хвилі заперечення досвіду радянської школи, проголосив: “виховання через навчання”. Таким чином, школа добровільно відмовилася від своєї основної суспільної функції – передачі соціального досвіду підростаючому поколінню. Причини цього пагубного кроку, вважається, легко визначити: зі знищенням комуністичної ідеології у вихователів виник ідеологічний вакуум, зникла база, на якій можна було будувати виховання підростаючого покоління. Однак наслідки цієї події виявилися вельми серйозними.

Роль вихователя, від якої відмовилася школа, тут же перехопили інші структури, не завжди безпечні: від суспільних організацій до тотальних сект, від клубів за інтересами до кримінальних угруповань. Наслідки очевидні: втрата суспільно-значних орієнтирів, розпад культурних та моральних цінностей, дезорієнтація молоді у суспільстві, алкоголізм та наркоманія.

У цих умовах виникає необхідність проголосити нову парадигму: “Навчання через виховання”. На жаль, за останній час, виявився забутий багаж радянської школи, витрачений